Din cele ce am văzut, am auzit și m-au pus pe gînduri

Mărturisește Vadim MALAHOV, referent la consiliul Uniunii Frăților Ortodoxe din Moscova

(Continuare, începutul în nr.nr. 72, 73 din 30 mai și 2 iunie 1992).

PAGINI DE ISTORIE

Și totuși, ce se întîmplă în Transnistria, de unde izvorăsc grozăviile abătute asupra ființei moldave?

Să încercăm a analiza unele aspecte ale acestui conflict. Pentru început o privire retrospectivă. Mai multe secole în șir teritoriul dintre Prut și Nistru a fost parte inseparabilă a Moldovei — cel mai mare și mai puternic dintre principatele românești. Pămînturile dintre Nistru și Bug, la Nord de Marea Neagră (în tradiția moldo-română — Transnistria) formal s-au aflat pînă în anul 1791 în suveranitatea Imperiului Otoman, adesea schimbîndu-și jurisdicția statală ca atare. În virtutea unor înțelegeri, bunăoară a acordului ruso-turc din 1740, teritoriul acesta a fost recunoscut ca parte a Moldovei. În 1791, cînd Transnistria a fost alipită la Rusia, populația ei era mixtă — aici trăiau moldoveni, tătari, ucraineni, greci. Populația rusă era reprezentată în Basarabia și Transnistria de către staroveri (lipoveni. — **Nota trad.**), refugiați încoace din cauza constrîngerilor din partea autorităților Rusiei.

O chestiune aparte este cea a cazacimii transnistrene, interesele căreia, chipurile, le apără astăzi «confrații» de pe Don și din Siberia. Lăsînd la o parte faptul că potrivit recensămintelor populației efectuate în Basarabia și gubernia Odesa în secolul XIX, numărul cazacilor în aceste locuri se caracterizează ca neînsemnat — doar cîteva zeci de familii pînă și în localitățile mari, ca Tiraspolul, Grigoriopolul, Dubăsarii, ar fi cazul să explicăm originea lor națională. Izvoarele istorice mărturisesc că în oștile lui Bogdan Hmelnițki și ale altor hatmani ai Ucrainei au luptat numeroși moldoveni. Anume cazacii de origine moldoveni și ucraineni s-au așezat cu traiul în preajma Nistrului. La drept vorbind, cazăcimea rusă (de pe Don, din Siberia ș.a.) n-are nici un fel de rădăcini comune cu populația Transnistriei.

În 1812 Basarabia a fost inclusă în componența Imperiului Rus, deși alipirea ei la Rusia era pusă la îndoială pînă și de către unii reprezentanți ai cercurilor conducătoare de la Peterburg — căci Moldova era stat suveran, atîta doar că plătea bir Turciei, însă locuitorii ei nu erau supuși nici jugului național, nici celui religios.

A rupe în două teritoriul unei țări creștine, care de-a lungul timpurilor s-a manifestat ca aliată a Rusiei în toate ciocnirile cu lumea musulmană, pare a fi o afacere mai mult ca dubioasă.

La 27 martie 1918 o reuniune a reprezentanților poporului din Basarabia a adresat guvernului român rugămintea ca pămînturile moldovenești din vestul Prutului să fie primite în componența României. Aspirația locuitorilor Moldovei la o reunire cu Regatul român era dictată în primul rînd de nepunința populației moldovenești de a se apăra de fărădelegile săvîrșite de către bandele de dezertori din fosta armată imperială a Rusiei, fugari de pe Frontul român. Către anul 1920 în stînga Nistrului s-a instaurat definitiv puterea bolșevică. În 1924 în Transnistria se înființează R.A.S.S. Moldovenească, concepută ca antidot al Moldovei române. În 1940 trupele sovietice ocupă Basarabia, se formează Republica Moldovenească unională. Invazia în teritoriul dintre Prut și Nistru a fost însoțită de ruinarea bisericilor, de valul «deschiabuririii», de represaliile de proporții și cruzime monstruoasă împotriva populației băștinașe.

Astăzi propaganda tiraspoleană adesea îl învinuiește pe «părintele tuturor popoarelor» I. V. Stalin — cică, de dragul cui R.A.S.S.M., a cărei succesoare ar vrea să devină R.M.N., a fost alipită la Basarabia? După logica ultimilor de profundă a adepților «Transnistriei independente», Stalin ar fi trebuit să procedeze așa cum procedează ei la ora actuală, adică să creeze două state moldovenești aparte. De ce? Pentru că locuitorii Basarabiei nu sînt destul de «potcoviți» în aspect politico-ideologic și nu au ajuns încă la «culmile» internaționalismului proletar? Dar, stați puțin, analogiile istorice permit a concluda că nu R.A.S.S.M. a fost alipită la Basarabia, ci dimpotrivă, ba și cu un scop de perspectivă destul de conturat. E tocmai momentul să ne amintim cazul cu formarea R.S.S. Karelo—Fine: ideea conducătorului depășea evenimentele — prea mare era dorința de a vedea Finlanda în sînul «unicei și indivizibilei»! Cam astfel era împletit pînă în anii 1940 nodul de contradicții care a generat actualul conflict. Apologeții regimului tiraspolean, ori cît și-ar camufla acțiunile cu lozinci de înalt «patriotism», se țin totuși morțiș de stilul stalinist.

IZVOARELE CONFLICTULUI POLITIC

Un caracter foarte complex poartă problemele ce țin de etnie și de limbă. Conducerea R.M.N. și simpatizanții ei politici de tipul lui A. Rutkoi ar dori să prezinte conflictul drept o neînțelegere de ordin interetnic, drept o consecință a politicii discriminatorii promovate de guvernul Moldovei independente față de populația nebăștinașă a republicii în chestiunile limbii, angajării la lucru, cetățeniei. Oare așa să fie?

Un moscovit, sosind la Chișinău sau în altă localitate din Moldova, rămîne uimit în primul rînd că situația de aici nicidecum nu se potrivește cu sinistrul tablou de rusofobie cumplită, pe care ni-l zugrăvește fără osteneală presa «patriotică» din Moscova. Pe străzile Chișinăului graiul rusesc răsună tot atît de des și tot atît de liber ca și cel românesc. La tot pasul atîrnă firme în rusește, chioșcurile vînd ziare în limbile rusă, ucraineană, turcă (limba găgăuzilor). Eu, care cunosc doar o duzină de cuvinte românești, timp de două săptămîni, cît m-am aflat în Moldova, n-am simțit nici pic de răceală față de mine, nu mai vorbesc de vreo atitudine ostilă. Un alt moment e problema concedierii pe motive de naționalitate. Nu mă încumet să neg cu desăvîrșire asemenea lucru. E clar că nu orișicare șef, lucrător de răspundere băștinaș posedă un înalt grad de conștinciozitate și calități morale — proști și necredincioși are îndeajuns orice popor. Dar o serie de documente, ce mi s-au oferit la primăria Chișinăului, mărturisesc cu prisosință — nu există nici un temei să vorbim despre «interdicție la profesie» pe motive de origine. Am avut prilejul să conversez cu cîțiva nemoldoveni concediați, care susțineau că au rămas fără bucățica de pîine din cauza apartenenței lor etnice. Dar de fiecare dată, pătrunzînd în detaliu, mă dumiream că adevărata pricină a concedierii este alta: conflicte personale cu conducerea (unde mai pui că uneori șeful se dovedea a fi rus), complicații în chestiunea repartizării de bunuri materiale etc.

De fapt, singura problemă, în care reprezentanții părților vrăjmășite sînt de aceeași părere, este cauza nașterii conflictului. Atît unii, cît și ceilalți duc numărătoarea confruntării cu începere de la 31 august 1989, cînd în Moldova a fost adoptată Legea despre limbă. Ce stă la rădăcina acestui eveniment, din care cauză el a provocat imediat divizarea populației republicii în două tabere cu păreri diferite?

În primul rînd, multor locuitori rusofoni din Moldova nu le convenea înscăunarea limbii moldovenești (române) ca limbă oficială de stat. Actul acesta a fost interpretat aici drept lezare a drepturilor vorbitorilor de limbă rusă. Dar se lasă oarecum în umbră faptul că este vorba doar de formularea documentației de stat. Legea de la 1989 nu punea în dubiu dreptul cetățenilor Moldovei de a vorbi rusește sau ucrainește, de a-și educa copiii în grai ul lor matern, de a edita publicații periodice și literatură în limbile minorităților naționale, de a fonda societăți culturale. Statul Moldova a oferit cetățenilor ce nu vorbesc româna un termen de cîțiva ani pentru însușirea limbii, asumîndu-și grijile privind înființarea unor școli și cursuri pentru soluționarea acestei probleme. Legea cu privire la serviciul militar prevede, printre altele, organizarea instruirii lingvistice a recruților. O mare zarvă ridică apărătorii «drepturilor populației rusofone» în jurul chestiunii privind închiderea școlilor ruse. Să am iertare, dar cum ar trebui să procedeze conducerea țării, care încearcă să revină la tradițiile de limbă și cultură, în timp ce în anul de studii 1989—90 s-a ajuns că în Chișinău, capitala statului moldovenesc, din 80 de școli numai 4 erau moldovenești? Consternează logica adversarilor legii cu privire la limbă — nu ni s-a cerut 40 de ani să învățăm limba moldovenească, nu dorim nici azi. De mai multe ori le-am pus interlocutorilor mei întrebarea: «Dacă ați avea ocazia să treceți cu traiul în Franța, tot atît de îndîrjiți ați refuza să însușiți franceza? «Ciudată trăsătură a «internaționalismului proletar» — dreptul garantat de a manifesta o profundă lipsă de respect față de cultura acelui popor pe pămîntul căruia a găsit de cuviință să se stabilească cu traiul reprezentantul «noii comunități istorice».

În al doilea rînd, o piatră de încercare a devenit problema grafiei latine. Să lăsăm la o parte faptul că demnitarii, alde I. Smirnov, care trăiește în Moldova tocmai de... 4 ani, și cu atît mai mult «patrioții» moscoviți, care niciodată în viață n-au auzit graiul românesc, — aceștia pur și simplu n-au nici un drept să decidă de care grafie să se folosească moldovenii. E paradoxal că adepții Transnistriei, accentuînd mereu succesiunea tradițiilor R.A.S.S. Moldovenești de pînă la 1940, se fac a uita că în Transnistria de pînă la război fusese oficial adoptată grafia latină pentru limba moldovenească».

(Va urma).